

بررسی میزان تألیفات دانشمندان ایرانی به زبان عربی در حوزه علوم اسلامی
(با استناد به نسخه های خطی سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران)

www.ketab.ir
کارشناس ارشد علوم کتابداری و اطلاع رسانی

(سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران)

مؤلف: شهین ایمانی

سرشناسه	: ایمانی، شهین،
عنوان و نام پدیدآور	: بررسی میزان تالیفات دانشمندان ایرانی به زبان عربی در حوزه علوم اسلامی، یا استاندارد به به نسخه‌های خطی سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران/ مؤلف شهین ایمانی.
مشخصات نشر	: تهران: انتشارات ایران، ۱۴۰۰.
مشخصات ظاهری	: ۱۰۹ ص:، ۱۴/۵ × ۲۱/۵، س.م.
شابک	: 978-600-434-886-7
وضعیت فهرست نویسی	: قیبا
پادداشت	: کتابخانه: ص. [۱۰۵] - ۱۰۹.

شناسنامه کتاب

نام کتاب: بررسی میزان تالیفات دانشمندان ایرانی به زبان عربی در حوزه علوم اسلامی
مؤلف: شهین ایمانی
ناشر: انتشارات ایران
مدیریت انتشارات: روح‌الله گلستانی
مدیر داخلی انتشارات: امیر هوشنگ شیرازی
نوبت چاپ: اول/ ۱۴۰۰
قیمت: ۳۷۰۰۰ تومان
شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه
شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۴۳۴-۸۸۶-۷

مرکز پخش : نشانی: تهران، میدان بهارستان، خیابان مجاهدین اسلام، جنب روزنامه جمهوری، پ ۳۱۱
تلفن: ۰۹۱۲۱۳۸۳۷۱۸ - ۰۲۱-۳۶۸۳۱۵۲۵

فهرست مطالب

۱۷	مقدمه:
۲۱	ارتباط بین زبان فارسی و زبان عربی:
۲۷	فعالیت‌های دانشمندان ایرانی در علوم اسلامی:
۳۳	طبقه‌بندی علوم:
۳۷	ضرورت و فایده طرح طبقه‌بندی علوم:
۳۷	تاریخچه طبقه‌بندی علوم:
۳۸	تقسیم علوم نزد مسلمانان:
۴۰	تربیت علوم در تقسیم‌های مسلمانان:
۴۰	دیدگاه دانشمندان مسلمان در تقسیم علوم:
۴۰	(۱) تقسیم اول:
۴۱	(۲) تقسیم دوم:
۴۲	(۳) تقسیم سوم:
۴۲	(۴) تقسیم چهارم:
۴۳	(۵) تقسیم پنجم:
۴۴	(۶) تقسیم ششم:
۴۴	(۷) تقسیم هفتم:
۴۴	(۸) تقسیم هشتم:
۴۵	تفصیل تقسیم علوم اسلامی نزد آملی به شرح زیر است:
۴۹	منطق تقسیم علوم نزد ابن خلدون:
۵۱	مقدمه:
۵۱	(۱) علم الحدیث:

۵۲	 علم اصول فقه
۵۵	 منطق تقسیم علم نزد سیوطی:
۵۹	 خط مشی شیروانی در تقسیم علوم اسلامی به شرح زیر است:
۵۹	 (۱) علوم شرعی
۶۰	 منطق تقسیم علوم نزد شیروانی:
۶۱	 تقسیم علوم اسلامی نزد تهانوی، محمداعلی بن علی (متوفی ۱۱۵۸ ق.هـ.)
۶۲	 تقسیم تهانوی
۶۲	 (۱) علوم شرعی
۶۳	 (۲) علوم حقیقی
۶۳	 (ب) علم حکمت
۶۳	 منطق تقسیم علوم نزد تهانوی
۶۷	 تقسیم علوم اسلامی نزد مرتضی مطهری:
۶۹	 تعاریف و تاریخچه مختصر از علوم اسلامی:
۶۹	 ۱-۶-۲- علم منطق:
۷۰	 تعریف منطق:
۷۱	 علم فلسفه:
۷۲	 مابعد الطبیعه متافیزیک:
۷۲	 فلسفه اسلامی به دو دسته تقسیم می شود:
۷۳	 فلسفه در اصطلاح مسلمین:
۷۳	 علم کلام:
۷۳	 الف) بخش عقاید:
۷۴	 ب) بخش اخلاق:
۷۴	 ج) بخش احکام:
۷۴	 تاریخچه علم کلام:
۷۶	 علم عرفان:
۷۸	 عرفان و اسلام:
۷۸	 تصوف:
۷۹	 تاریخچه علم عرفان و تصوف:
۷۹	 علم فقه:
۷۹	 کلمه فقه در اصطلاح علماء:
۸۰	 تاریخچه علم فقه:

مقدمه:

نسخه‌های خطی میراث گرانقدر فرهنگ و تمدن یک ملت و حلقه اتصال گذشته به آینده است. این اسناد به ظاهر خاموش به صد زبان گویای فرهنگ و تمدن گذشتگان است و از فرهنگ و اندیشه دیروز سخن می‌گوید. در اهمیت نسخه‌های خطی همین بس که گاهی نه یک نسخه از کتاب، بلکه برگ برگ آن سند است و متاثر از رخداد‌های تاریخی. هویت فرهنگی ملل مختلف، گذشته و حال را به هم گره می‌زند و آینده آن کشور را ترسیم می‌کند. پیشینه‌های ارزشمند تاریخی، همگی میراث جاودان بشری و انتقال دهنده فرهنگ و اندیشه گذشتگان است. حقایق و اطلاعات علمی، فرهنگی، سیاسی، ادبی و هنری بسیاری بر تارک این آثار گرانقدر ثبت و ضبط می‌شود. کتابت در جهان اسلام از جایگاه رفیعی برخوردار بوده است از بعد تاریخی اصلی‌ترین نشانه‌اندیشه اسلامی ایمان به کلام الله مجید است ظریفترین هنر با استفاده از گرانبهاترین مواد برای پدیدآوردن نسخه‌ای زیبا، به تکامل خوشنویسی در نسخه‌آرایی منجر گردید. از این رو پیروان دین مبین اسلام از آغاز با اعتقاد قلبی خود، عشق، هنر و استعدادشان را برای نگارش و کتاب‌آرایی بکار برده‌اند و اینگونه بود که هنرهای اسلامی در کتاب‌آرایی و تذهیب نسخه‌های خطی تکامل یافته و به اوج خود رسیده است. در دوره‌های مختلف اسلامی عناصری از جمله: خط، تذهیب، رنگ، صفحه‌آرایی، کاغذ، ابزار کتابت و صحافی مورد توجه بوده است. هنرمندان ایرانی - اسلامی با ابداع سبک‌های کتاب‌آرایی و بکار بردن آن در نسخه‌های خطی، ارزش و

جایگاه معنوی و هنری را در میان مسلمانان آشکار ساخته‌اند. با نگاهی به دستنوشته‌ها در طول ادوار مختلف تاریخی، سیر تکامل کتابت، تذهیب و کتاب‌آرایی از نظر کاغذ، خط و رنگ توسط استادان خوشنویس، نقاش و صحاف با ظرافت و چیره دستی، دقیق‌ترین شیوه‌ها را در جلوه‌های هنر برای نوازش دیدگان مشتاقان خواننده مصروف داشته‌اند، قابل تأمل است. علوم و معارف بجای مانده توسط دانشمندان، فقیهان، محدثان، مورخان، حکیمان، هنرمندان، ادبا و... در واقع بستر و زمینه‌ای شایسته برای نسل نو است که بر اساس آن دانش جدید و پیشرفته‌های تمدن خود را استوار نمایند. با مطالعه و بررسی تاریخی می‌توان اظهار نمود که ایرانیان در بعضی از حوزه‌های علمی و هنری، پیشگام، صاحب سبک، دارای ابداع و ذوق خاص و منحصر به فرد بوده‌اند.

تمدن اسلام که با معجزه کتاب شروع شد با خاصیت غالبش کتاب و کتابت مواجه شد و کم‌کم رو به رشد و تعالی نهاد، پدیده‌های مربوط به کتاب که در تمدن‌های باستانی یونان ایران و چین مجال طرح یافته بود، آرام آرام به این خاصیت غالب در تمدن اسلام نزدیک شد.

"در اواخر حکومت بنی‌امیه به منظور استنتاج و تکثیر کتاب و اسناد و فرامین برای اولین بار کانون نسخه‌نویسی در دیوان شکل گرفت. در سده دوم با انتقال صنعت کاغذ سازی به مسلمانان تولید و تکثیر نسخ خطی سرعت گرفت و مجموعه‌ها و کتابخانه‌های بزرگتری شکل گرفت. در تولید نسخ خطی، کانون‌های سه‌گانه نسخه‌پردازی و کتاب‌آرایی دیوانی، نسخه‌نویسی دانشمندان و دانش‌پژوهان و نسخه‌نویسی کتابفروشان و وراقان نقش داشتند."